

dovelj, če ga le hočejo poiskati in pripraviti, ker skoraj vse, kar je okoli njih, je gnoj, sparstenina, livada, hlevi, dvor, meje, lapor, cestno blato, roževje, pepel itd. Travniki niso nič oskerbovani; če bi se oskerbovali, bi jim dajali še enkrat toliko in še več dobre klaje; bi po tem, če bi s klajo po umnosti prav ravnali, še enkrat toliko in še več živine lahko redili, in bi si pri taki, posebno hlevni reji, veliko veliko dobrega gnoja napravili. Koliko bi vse to drugo pri drugem zneslo! Kdor ima pamet in želi v dobrem stanu biti, naj poslušaj! To je resnica, to je dober nauk, ki ga ni zaničevati. Če bi vinorejci zraven svojega vinograda svoje polje, svoje livade in košenine bolj obdelovali, bi imeli ne le vina, ampak tudi žita, sočivja, živine, mleka in masla dovelj, bi imeli zmirej kaj prodati, bi bili gospodarji v dobrem stanu, premožni in srečni in v časti povsod. Da pa se vse to zgodi, je, kakor smo že rekli, prva potreba, da spoznamo, da časi so drugačni od nekdanjih, da tedaj tudi gospodarstvo mora drugačno biti. V to spoznanje naj se pred vsim vrinejo tudi naši vinorejci — vse drugo bo sledilo potem tako rekoč samo po sebi. Zalokar.

Gospodarske novice.

Iz Banata. Ogeršici je zimski mraz zelo škodoval. Povodnji so polju silno škodo napravile; po razlivih Maroša in Bege je blizu 500 oralov pšenične setve poškodovanih; mnogo čed je konec vzelo. Sicer pa polje, ki ga ni voda poškodovala, prav lepo stoji.

Iz Jacigije na Ogerskem. Ozimina, posebno ogeršica in pšenica, obetate obilen pridelk. Ker je vreme (sred sušca) še zmiraj slabo, ne moremo začeti na polji delati, kakor smo druge leta že ta čas delali. Verh tega pa pomanjkuje gospodarjem tudi že klaje, ki so jo pozimi trčili brez pomisla: ali ne bo sušec z repom vil, in tako mora živina zdaj stradati ali pa s plesnivo in iz vsih kotov pobrano klajo za ljubo imeti. Nasledek take klaje se je že očitno pokazal v neki čedi, kjer jih je izmed 600 brejih ovac že 310 zverglo.

Iz Livorne na Toškanskem. Žalostno je videti, če v taki deželi, ki je kdaj toliko vina pridelovala, da niso vedili kam z njim, se zdaj napravljajo mnogotere brozge, ki imajo božjo kapljico nadomestovati. Ola (piva) ni nikoli preprosti Lah pil, pa tudi zdaj ga ne pije, ker je dražji, kakor je pred vino bilo. Žganja pa, hvala Bogu! naš kmet še ni vajen. Za tiste brozge pa, ki jih narejajo iz vina, cukra, sterdi, želoda, ječmena, vinskega kamnja, dišečih cvetic in nekega kvasú, pa nobeden ne mara; čeravno niso zoperne in tudi ne škodjejo, so vendar vinu tako malo podobne, da se ljudem ne more za zlo jemati, ako pravijo, da to je „medicina“, ne pa vino. Vina iz sadja pa tudi pri nas ne narejajo. In tako je lahko verjeti, kako vse zdihuje po dobri vinski letini, in milo gleda terto, ktera žalibog! v mnogih krajih že spet znamnja boleznih razodeva.

Na Krajnskem kaže sadno drevje letos tako lepo in tako bogato, da že mnogo let ne tako.

Pristavek k spisu „Slovenščina v starem času“.

1. Latovski jezik.

Ko sem pisal besedo od latovskega jezika, nisem dalje mislil kakor na podobnost glasú te besede s starim imenom ljudstva panonskega. Spis gosp. Terstenjaka v 26. listu „Novic“ me je obudil dalje misliti, dopis bližnjega prijatla pa mi je dal še več spoznati. Sicer bi se latovski jezik komu utegnili otročarija dozdevati; pa morebiti je v

njem kaj več kot otročarija. Nekaj posebnega je namreč res to, da je ta jezik med ljudstvom, zlasti med pastirji na Kranjskem, povsod znan, dasiravno otroke večkrat kregajo zavoljo tacega, kakor pravijo, pregrešnjega govorjenja. Je pak latovski jezik narečje, iz navadnega jezika s pristavkom tihnice *l* in zloga *te* spremenjeno; v zglede bodi imenovani dopis prijateljske roke:

„Litičastite lodgospote lošterfajmote!
Liditeprite lanate lirhepíte, liníte lojsebote lipre
lačakolate, liníte lesete lovskolate lanate liteucíte. Iralte lejete
lovskilate lezikjete. Lašvate

latelprijate L. Szjate“.

To je:

Častiti gospod fajmošter!
Pridite na pirhe, in seboj prinesite kolača, ožje
naučite. To je latovski jezik. Vaš prijatelj J. Adnimi olčič).

Govor se v latovskem jeziku, kakor eri Bož zglede kaže, tako prestvarja, da se vsaka beseda iz treh delov na novo sestavlja: 1) Je čerka *l* s poudarjeno glasnico in zadnjim koncom besede; 2) prednji konec besede s poudarjeno glasnico vred; 3) na koncu je še zlog *te*. Kar pri tem govoru na staro basnoslovje opominja, je nar pred pristavek *l-te*, kateri na koreniko *lat* ali *lotos* opominja, tisti cvet, ki je indijanskemu božanstvu Višnutu iz popka izrastel, od ktere ga cveta so se tudi Latoviki imenovali. Po tem je tista okolišina, da latovski jezik je zlasti pastirjem domač; Višnu pa se je v svoji osmi premembi kot Krišna ravno med pastirji in pastaricami svoje mlade doč mudil. Dasiravno je ta jezik nekaki spaki podoben, vendar je pa znan na Gorenskem kot na Dolenskem in Notranjskem, kar ima tudi nekaj važnosti v sebi. Tisto svarjenje, da je latovski jezik nekaj pregrešnjega, uteguje uzrok imeti sicer v tem, da je človeški govor sploh nekaj svetega, kar se ne smé prederzno pačiti; drugi uzrok pa bi znal biti tudi na tem, da je ta govor nekak ostanek starega basnovérstva.

Sicer je še neko drugo spakovanje jezika med nižjim ljudstvom znano, kjer se pri vsakem zlogu tihnica *p* z dotično glasnico pritikuje; na primeru iz pred imenovanega dopisa:

„Kteperipi jepexepik jepe papa topo, tepegapa jepex nepe vepem. Jepe sepe nepekepe drupugepe sorpotepe jepexipik, papa sepe gapa nepe moporepem spopomnipitipi“.

To je:

„Kteri jezik je pa to, tega jez ne vém. Je še neke druge sorte jezik, pa se ga ne vém spomniti“.

Jez pa tudi od tega več ne vém, razun ako to misel pristavim, da pritikovanje čerke *p* uteguje v zvezi biti s starim imenom Panoncov. (Konec sledí.)

Za poduk in kratek čas.

Deset vodil za življenje.

Svetu znani in sila bogati Barnum v Ameriki je v svojem življenjopisu, ktere ga je nedavnej natisniti dal in za ktere ga je od bukvarja 75.000 dolarjev plačila prejel, razglasil poduke, kako naj človek ravná, da pride pošteno k premoženju. Deset jih je: 1) Izvoli si vselej take opravila in tak stan, za ktere ga imaš prirojeno zmožnost in pravo nagnjenje. 2) Bodi vselej mož beseda. 3) Izpeli vse, česar si se lotil, z vso svojo močjo do konca. 4) Ne vživaj nikakoršne pijače, ki te upijani. 5) Z Bogom začenjaj vse in ne obupaj nikdar, pa tudi po nemogočem ne hrepeni. 6) Nikar se s svojim premoženjem v preveč špekulacij ne spuščaj. 7) Izberi si za vsako opravilo prave ljudi. 8) Razglašuj svoje blago in ne stavi luči pod mernik. 9) Ne bodi potraten, in glej, da so tvoji dohodki vedno večji kot pa stroški, ako pri tem zamoreš tako živeti, da ne stradaš. 10) Ne zanašaj se nikdar na druge.

se utegne z jajci pa maslom vred cvreti, kar vsaka gospodinja vé; mlade kali bezgove mešajo po nekterih krajih med špinačo, ter jih vživajo tako. Iz jagod napravljajo juhe in merzle jedila, katerim dodajajo še malo začimbe. Iz jagod iztlačeni sok je dober pa nedolžen pomoglej, da ž njim vina rudečijo ljudje. Kaj, celó prijetno vinu podobno pijačo pa tudi dobro žganje znajo nekteri iz bezgovih jagod napravljati.

Zavolj takih imenitnih lastnost je tedaj bezeg vreden, da bi ga ljudje po kmetih bolj cenili; tudi da bi nekoliko gledali na-nj, in redili ga umetno, ker pohlevno drevesice ne potrebuje velike skerbí, pa vendar že mali trud stoterno povrača. J. Š.

Gospodarska starica.

Kako ojstro je bilo nekđaj prepovedano, vino mešati s takimi pridajki, da se vino bolj okusno nareja, zraven pa je zdravju škodljivo, vidimo iz tega, da še pred 400 leti so v Tirolih vsacega tacega mešavca na germadi sožgali. V starih kronikah se bere od več tacih, ki so zapadli ti ojstri kazni.

Pristavek k spisu „Slovenščina v starem času“.

(Konec.)

2. Hrib „Cetius“.

Da jez iščem hrib Cetius v sredi, ne pa na severni meji kranjske zemlje, na to me pelje lega Emone, kakor jo piše Ptolemej: Med Italijo pa, pod Norikom spet panonsko mesto Emona (Inter Italiam vero, sub Norico, Pannoniae iterum civitas Emona. Ptolem. Geogr. libr. II. cap. 15.); še bolj pa, kakor piše Zosim: Pri emonskem mestu, katero stoji med koncom Panonije in med Norikom (apud Emonam oppidum, quod inter Pannoniam supremam et Noricum situm est. Zosim. libr. V. c. 29.) Ako je namreč Emona prav na koncu Panonije, hrib „Cetius“ ne more biti deleč od nje. Dalje Ptolemej zaznamuje zemljopisno lego za hrib Cetius s stopnjo 36° —' daljave in 45° 20' širjave (L. c. libr. II. c. 14.), za Emono pa ravno tako 36° —' in 45° 20' ali po drugi izdaji 36° 30' in 45° 20' (L. c. libr. II. c. 15.), kjer je tedaj stopnja širjave ravno tista, in bolj verjetno tudi stopnja daljave. Po takih dokazih je meja Panonije in Norika gotovo pred v sredi Kranjske poleg Save, kakor pa na meji v koroških hribih iskati; in ako nekaj prostora ni ravno Sava mejila, so to delali hribje nad Savo. V tisti meri pa res so hribje čemšeniški, nekoliko nižje Sveta gora, bolj proti zahodu Čišelj nad Moravčami, in Ajdovšina nad Dolom; Čemšenik in Čišelj ste imeni s koreniko cel soglasne, Sveta gora je sicer sedanji romarsk kraj, pa je utegovala tudi nekđaj že kaj posebnega pomena imeti, in Ajdovšina že po glasu kaže na staro basnovérstvo. Gosp. Terstenjakova opomba v 26. listu „Novic“ se tedaj pa takem še bolj poterjuje.

3. Ostanjki starega slovenskega basnovérstva.

V razlaganji starega slovenskega basnovérstva sem omenil marsikteri sled in spomin od tistega, kateri se je še dandanašnji čas obrnil, in sicer še v nekterih rečéh, ktere se zdaj na keršansko stran obračajo, na priliko, koleda, kres. Ne mislim sicer, da bi mi kak pameten človek to v to plat razlagal, kakor da bi jez od kacih svetih reči premalo prav govoril; vendar se mi zdí potrebno, nekaj za pravega razumka voljo pristaviti. Nekaj posebnega je to, da keršanski sveti in praznični časi močno z nekdanjimi paganskimi (ajdovskimi) skupaj zadevajo, na primer, Božič na obhajanje zime ali na koledo, Velikanoč in sledeči godovi na obhajanje spomladi, na stavo mlajev; nar imenitneje keršanske skrivnosti so se namreč večidel v takih časih godile, kateri so jim uteg-

nili v podobo in priliko služiti. Rojstvo božjega Zveličarja, katero je imelo pregnati duhovno temo in revo človeškega rodú, se je zgodilo takrat, ko je zima svoje dolge noči in svoj mraz in svojo oterpnost zbrala; vstajenje njegovo je nastopilo takrat, ko je spomlad zemljo obudila, in je vse na novo oživelo. To je bila voditev božje previdnosti; spomini malikov so se po tem veliko ložje pregnali, ko so oznanovavci sv. evangelija ravno na njih mesto resnične keršanske spomine postaviti zamogli; in to so tudi storili, kolikorkrat se je zamoglo brez oskrumbe svete vére zgoditi. Tako je zdaj koleda z Božičem sklenjena; pirhi, znamenje sveta, ki se prerodí v spomladi, so nam zdaj rudeči, znamenje zemlje s kervjo Odrešenikovo oprane; mlaji se stavijo v čast Gospodovo o svetem Telesu; kres zdaj gori v čast Kerstniku, kateri je prišel oznanovat prihod prave luči, pravega duhovnega sonca Kristusa. Nekatere nedolžne reči so se pustile otrokom v igračo, kot žaganje pehtre babe, ali njeno metanje v vodo, znamenje odhoda žalostne zime; ali pa Martinova kaša pri pastirjih, znamenje konca poletja (jeseni namreč stari niso vselej posebej šteli, temuč so jo med poletje in zimo delili). Kar je pa keršanskemu duhu celó nasprotnega, to je keršanska cerkev vedno čertila in odganjala, na primer, Kurentove ali Pustne norije, Bahove godišča. Hicinger.

Kratkočasno berilo.

Nori pa muhasti Janž.

(Konec.)

Potem Martin spet naglo v klet letí, da bi še bolj skril tatvino. Martin to komaj zverši, kar se dva gospoda s sodnijskim hlapcom v koči oglasita in Janža po Martinu vprašata. Martin priteče. Dajte nam — se mu velí — vse kote svoje hiše viditi. Martin gré in kaže. Vsi koti so iztaknjeni bili, vse je bilo preverženo, ali od krave ni sledú ne tirú. „Nič ne dé — pravi višji sodnijskih mož, in ukaže Martina prijeti in ga peljati k sodníi.

Pri sodnijskem izpraševanji je Martin tatvino do kraja tajil, Janž pa vse od konca do kraja povedal, kar so tudi vse do čineza zapisali v sodnijski zapisnik.

Odmenjeni dan, da bi sodnija Martina in Janža zavolj kravje tatvine vsprot postavila, da bi drugi drugemu v oči govorila, je napočil, in sodnijski hlapec Martina in Janža iz zapora v pisarnico tira. V tem hipu stopi neka gospa v vežo in vpraša sodnijskega hlapca; ali bi sméla z gospod oskerbom par besedic kramljati. Hlapec ji brez ovin- kov vrata odprè ter ji v pisarnico velí.

Ko se med tem sodnijski hlapec nekoliko okrog opre- zuje, Janž priliko dobí, seže v žepek, izvleče košček popirja ven in zapiše: „Martine! le možko in stanovitno se obnašaj. Tvoj brat Janž.“ Ta listek Janž skrivaj Martinu vtakne. Martin prebere in spravi, da nihče ne spazi, kaj se je zgodilo.

Čez malo časa gospa spet iz pisarnice pride, in prostor za Martina in Janža stori. Pisatelj zdaj vrata odprè, in pomiga sodnijskemu hlapcu jetnika v pisarno peljati.

Nar prvi pride Martin na versto. Sodnik ga na vse strani vprašuje in pestí, ali Martin je, ko sinja skala nepremakljiv, in noče od vkradene krave kar čerhe vediti. Ko so gospodje Martina do konca in kraja, pa brez vsega vspeha preiskavali, je prišel zdaj Janž na rešeto.

Gospod sodnik zdaj Janža, ki je že pri poprejšni preiskavi vse natanko povedal, lepo in prijazno opominja, da naj le vse lepo in poversti pové, ker njemu se tako nič hudega zgodilo ne bo. Janž tedaj takole prične: Eno noč, ko sem prav terdo in sladko spal, me Martin tako grozno v bok jékne, da se hipoma zbudim, in še danes me ta stran bolí. „Kaj mi češ — dém — kam zdaj, ko je noč? Jestí mi ne daš, pa tudi mi spati ne privošíš.“ Martin pravi: „naglo se odpravi, če nočeš kaj skupiti.“ Martin, pripe- ljaje me do grajšinskih hlevnih vrat, mi šibo v roko podá